

Čtenářský deník – geopolitika

Post-Cold War Geopolitics: Contrasting Superpowers in a World of Global Dangers (Ó Tuathail, 2002)

Stručný obsah článku:

Základem článku je geopolitika a to jak z teoretického, tak z praktického hlediska dnešního světa. Autor dělí článek do čtyř tematických oddílů, z nichž některé jsou ryze praktické, jiné spíše teoretické. V první části se G. Ó Tuathail zabývá vylíčením skutečných hrozeb, které lidstvu (společnosti) hrozily během období studené války, zejména pak hrozcí nukleární válkou a následnou ekologickou katastrofou. Upozorňuje na množství jaderných zbraní a na relativní labilitu bipolárního světa v dobách po 2. světové válce. Po rozpadu systému východního bloku se situace změnila a jaderné velmoci se dohodly na snížení počtu jaderných zbraní. Nicméně tato situace může podle autora článku nahrávat k snížení bezpečnosti světa – jedním z důvodů je obtížná likvidace jaderných hlavic a za druhé je to snížením ostražitosti, čímž může dojít k tomu, že se tyto hrozby dostanou do nepovolaných rukou států nebo organizací, kterým nejde o udržení rovnováhy ve světě, ale spíše o ničení a vyhlazení například některých národů či skupin lidí. V další části pak autor vysvětluje rozdíly mezi klasickou (ortodoxní) geopolitikou, která se uplatňovala především v první a větší části druhé poloviny 20. století, kritickou geopolitikou, která nastupuje v osmdesátých letech a která kritizuje a poukazuje na nesmyslnost právě klasické geopolitiky. Kritická geopolitika zkoumá klasickou za použití 4 konceptů či hledisek – politického, ekonomického, technicko-teritoriálního a geopolitického diskurzu. Tyto pohledy na geopolitiku umožnily autorovi vymezit během 20. stol. tři odlišné geopolitické světy (imperialistický, studenou válku a období po studené válce), jež poté podrobněji rozebírá.

Po rozpadu sovětského svazu se ve světě výrazně změnilo rozložení sil a jediným velkým hráčem se staly USA – jež autor nazývá „hypersilou“, či „hypervelmocí“. Také se podivuje nad tím, proč USA stále vynakládají astronomické prostředky na zbrojení, když svět se stal bezpečnějším. Zároveň si ale vědomě oponuje, když si uvědomuje, že po rozpadu bipolárního světa se vynořily nové a možná ještě horší hrozby. Svět již nesměruje po dvou relativně jednoduchých liniích, ale polarizoval se a vynořuje se stále více silných hráčů. Jedním z nich je zvláště po 11. září 2001 i terorismus a teroristé, ale nejen oni. Současnou společností a geopolitickou situací tak autor označuje jako „světovou rizikovou společnost“. Ohrožení nebo riziko spočívá především v rychlém technologickém pokroku, stále velkém počtu jaderných a biologických zbraní a také v nešetrném využívání přírody a přírodních zdrojů.

Poznámky a úvahy:

Obecně velmi povedený a přínosný článek, který mě překvapil dle mého vyváženým pohledem na studenou válku a vývoj geopolitiky během ní. Již méně se mi pak líbilo hodnocení „současné politiky“ Ruska a USA, kde autor velmi jasně vyjadřuje své sympatie a antipatie k tomu či onomu politikovi. Zejména se mi nelíbilo spíše kladné hodnocení Vladimira Putina, který dle mého svojí politikou spíše přispívá k opětovné ttilizaci ruska a bipolarizaci světa. Již dnes je jasné, že ani politika G.W. Bushe nebyla rozhodně ideální, troufám si říci i špatná v duchu klasické (ortodoxní geopolitiky). Jako zajímavá mi přišla pasáž o rizikové společnosti a o hrozbách, které si člověk jen obtížně uvědomuje (technologický pokrok, klimatické změny ...).

Jaká bude role nových velmocí (Čína, Indie ...) v následujících letech?
Mohl udělat G.W. Bush během svého působení v čele USA jiná geopolitická rozhodnutí?
Je nebezpečí jaderné války stále aktuální? Která ze zemí vlastníci jaderné zbraně by je neváhala použít?

Společnost světového rizika znovu: hrozba terorismu (Beck, 2004)

Stručný obsah článku:

Autor se ve svém článku zabývá událostmi a společností po 11.září 2001. Nejprve se snaží na základě historických událostí definovat co to je „riziková společnost“. Upozorňuje na některé globální hrozby skutečné (ptačí chřipka, AIDS) a také budoucí (nebo možné) jako je například uložení jaderného odpadu nebo genové inženýrství. Tvrdí, že tyto hrozby a rizika si způsobujeme sami, ale jsou tak dlouhodobá, že nejsme schopni o nich zpravit své následovníky. Tato nekontrolovatelná rizika (hrozby) dělí do tří skupin (ekologické, globální finanční a teroristické). Každá z těchto skupin se navenek (společnosti) projevuje jinak názorně a to podle autora tvoří jádro problému. Například hrozba terorismu byla po 11. září označena za skutečnou, stejně jako současná finanční (ekonomická) krize, kterou autor předvídá, kdežto klimatické změny jsou stále částečně popírány. V článku se také hovoří o rozměňování nebo zanikání hranic (prostorových, sociálních i časových). V druhé části se pak autor zabývá politikou rizikové společnosti, ptá se, za jakých okolností by se bylo lidstvo schopné a ochotné spojit. Formou šesti ponaučení se nám snaží právě tuto politiku přiblížit. Tvrdí například, že národní stát je v současném světě již přežitek, že lidstvo může spojit pouze společný strach, nebo že neoliberalismus a volné trhy jsou spíše iluzorní a že jejich vytvoření zapříčinilo vznik rizikové společnosti. Také tvrdí, že na to, aby lidstvo přežilo toto století potřebuje nějakou novou silnou ideu. Autor sám navrhuje ideu „kosmopolitního státu“, který je prý odolnější vůči vnějším hrozbám. V poslední části svého článku pak autor rozebírá metodologii rizikové společnosti, její paradigma. Používá pojmy jako normativní nacionalismus a metodologický nacionalismus.

Úvahy a poznámky

Ač článek přeložený do češtiny, zdál se mi výrazně složitější a odbornější než všechny články předchozí. Bohužel dle mého byly některé pasáže až příliš odborné a „prošpikované“ odbornými termíny, že článek ztrácel pochopitelnost. Po přečtení článku jsem si ujasnil některé věci, které jsou v kontextu se současným vývojem světa. Zaujala mne například pasáž, ve které autor poukazuje na to, že uznáním teroristů jako „veřejného nepřítele“ jim společnost dává do ruky tu největší zbraň – moc a strach. Rozhodně ale nesouhlasím s tím, že tvrdý postup proti teroristickým organizacím je špatný. Můžeme diskutovat o tom, jestli postup, který po 11. září zvolily USA je v pořádku, ale uznání teroristů jako partnerů k jednání se mi příčí. Tedy alespoň takto na mě působila autorova vyjádření. Zajímavé je také to, že již v roce 2004 předvídal autor současnou ekonomickou krizi a přirovnával ji ke krizi ve třicátých letech, což dnes činí také někteří ekonomové a analytici. Naopak mne nezaujala pasáž o metodologii, která pro mne byla v podstatě nepochopitelná a i po několikerém přečtení taková zůstala. Trochu mi to pokazilo celkově příznivý dojem z článku.

Je hrozba terorismu opravdu všudypřítomná?

Jaký vliv má na obyvatele ČR návštěva amerického prezidenta – pocit zhoršení nebo zlepšení bezpečnosti vůči terorismu?

Je 11.září 2001 opravdu mezníkem ve vývoji světového terorismu, nebo je to výsledek „propagandy“ USA?????